

Nonviolent Peaceforce

Захист тих, хто залишається: Переосмислення обов'язку забезпечувати захист

Березень 2026 року

Навчання NP за
участю партнерів
STEEL. Україна,
лютий 2026 року.

©Haystov

Зміст

<u>ОБОВ'ЯЗОК ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ЗАХИСТ: АКТУАЛЬНІШИЙ НІЖ БУДЬ-КОЛИ</u>	04
<u>ПРОВІДНА РОЛЬ МІСЦЕВИХ СУБ'ЄКТІВ ТА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО</u>	06
<u>УКРАЇНА: ЯК НА ПРАКТИЦІ СФОРМУВАЛАСЯ МОДЕЛЬ ОБОВ'ЯЗКУ ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ЗАХИСТ</u>	08
<u>ОСНОВНІ СКЛАДОВІ КОМПЛЕКСНИХ ЗАХОДІВ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ОСНОВУ ПІДХОДУ НР ДО ОБОВ'ЯЗКУ ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ЗАХИСТ</u>	10
<u>1. ФІЗИЧНИЙ ЗАХИСТ ТА БЕЗПЕКА</u>	11
<u>ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ (ЗІЗ)</u>	11
<u>АНАЛІЗАТОРИ ЧАСТОТИ</u>	13
<u>БРОНЕТРАНСПОРТ</u>	13
<u>НАВЧАННЯ З РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ</u>	14
<u>ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ</u>	15
<u>2. ПСИХОСОЦІАЛЬНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ВЗАЄМНА ПІДТРИМКА КОЛЕГ</u>	15
<u>ПРОГРАМА ВЗАЄМНОЇ ПІДТРИМКИ (РWR)</u>	16
<u>ЦЕНТРИ КООРДИНАЦІЇ ТА ПЛАНУВАННЯ</u>	16

<u>3. СТРАХУВАННЯ, КОМПЛЕКСНА ПЕРЕВІРКА ТА ПРАВОВЕ УБЕЗПЕЧЕННЯ</u>	18
<u>СТРАХОВЕ ПОКРИТТЯ</u>	18
<u>КОМПЛЕКСНА ПЕРЕВІРКА</u>	19
<u>УБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРАВОВА ОБІЗНАНІСТЬ</u>	19
<u>4. ОПЕРАЦІЙНА СТІЙКІСТЬ</u>	20
<u>ТРАНСПОРТНА ТА ПАЛИВНА ПІДТРИМКА</u>	20
<u>ТЕХНІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ЗАМІНА ОБЛАДНАННЯ</u>	20
<u>АДАПТАЦІЯ ПАКЕТУ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ В РІЗНИХ УМОВАХ</u>	21
<u>ДЕМОКРАТИЧНА РЕСПУБЛІКА КОНГО (ДРК)</u>	21
<u>ІРАК</u>	22
<u>М'ЯНМА</u>	23
<u>ПІВДЕННИЙ СУДАН</u>	24
<u>СУДАН</u>	25
<u>СИРІЯ</u>	26
<u>СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ</u>	27

Обов'язок забезпечувати захист: Актуальніший, ніж будь-коли

У різних конфліктних контекстах місцеві та національні суб'єкти, включаючи організації громадянського суспільства, неформальні волонтерські мережі та механізми захисту на рівні громад, протягом тривалого часу виконують основну роботу на передовій реагування, рятуючи життя людей і відстоюючи людську гідність. Будучи невід'ємною частиною громад, яким вони допомагають, ці організації залишаються поруч із людьми під час розвитку кризових ситуацій і продовжують свою роботу ще довго після того, як міжнародна увага, доступ до постраждалих територій або фінансування зменшуються.

Водночас змінюються умови, в яких місцеві та національні суб'єкти здійснюють свою діяльність. У багатьох випадках громадянський простір звужується, гуманітарне фінансування скорочується, а міжнародні організації все більше обмежуються у своїх можливостях працювати безпосередньо поруч із постраждалими громадами. У зв'язку зі скороченням міжнародної присутності та адаптацією моделей реагування місцеві суб'єкти не лише продовжують діяти на передовій, а й дедалі частіше беруть на себе операційну відповідальність та ризики, часто не маючи для цього відповідних ресурсів, захисту чи гарантій.

Саме на цьому тлі з'явилося те, що нині називають «гуманітарним перезавантаженням». У відповідь на скорочення фінансування, обмежений доступ та збільшення розриву між потребами і можливостями міжнародні гуманітарні організації та координаційні органи переосмислюють підходи до організації та надання гуманітарної допомоги. Ці дискусії ще гостріше висвітлили, наскільки гуманітарна діяльність залежить від лідерських якостей та операційних можливостей місцевих суб'єктів, а також від постійної (а в деяких випадках і зростаючої) відповідальності та ризиків, які вони беруть на себе.

Хоча це часто подається як спроба реформувати чи оптимізувати міжнародну систему гуманітарної допомоги, більш змістовне перезавантаження вимагало б переосмислення системи, в якій місцеві ініціативи не були б другорядними для міжнародних структур, а стали б їх основою, особливо в ситуаціях, коли скорочується фінансування іноземної допомоги або міжнародні організації змінюють своє спрямування.

Отже, умови, що забезпечують місцевим службам реагування можливість безпечно виконувати свою роботу, зокрема фізичний захист, психосоціальна підтримка, операційні ресурси та механізми розподілу ризиків, не є другорядними аспектами. Це структурні вимоги, необхідні для забезпечення безперервності гуманітарної діяльності.

Якщо гуманітарне реагування має залишатися життєздатним в майбутньому, коли фінансування зовнішньої допомоги може бути скорочене, реорганізоване або обмежене з політичних міркувань, то «обов'язок забезпечувати захист» слід розглядати не як щось необов'язкове чи додаткове, а як необхідну умову для продовження самої гуманітарної діяльності.

Обов'язок забезпечувати захист є надзвичайно важливим, і нинішні реалії ще раз підкреслюють це. Комплексна система обов'язку забезпечувати захист безпосередньо враховує цю реальність, визначаючи, хто саме здійснює заходи з порятунку життя, та передбачаючи практичні, матеріальні, психосоціальні і операційні запобіжні заходи на етапах планування та виконання такої роботи. У такий спосіб обов'язок забезпечувати захист дає змогу місцевим суб'єктам діяти безпечніше та з більшою автономією, водночас забезпечуючи, щоб адаптація системи не перетворювалася на неконтрольований ризик для тих, хто несе найбільший тягар.

ЩО ТАКЕ ОБОВ'ЯЗОК ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ЗАХИСТ?

Обов'язок забезпечувати захист — це етична, правова та організаційна відповідальність за передбачення, запобігання, пом'якшення та реагування на ризики для фізичного та психологічного благополуччя осіб, які беруть участь у гуманітарних заходах, шляхом забезпечення спільного захисту, рівного доступу до ресурсів та поінформованого ухвалення рішень, що ґрунтуються на гуманітарних принципах та принципі «Не нашкодь».

Провідна роль місцевих суб'єктів та відповідальне партнерство

Підхід NP до обов'язку забезпечувати захист ґрунтується насамперед на принципі «пріоритету місцевих організацій». Цей принцип відображає основне переконання, що люди та громади, які постраждали від насильства, є не лише головними зацікавленими сторонами в гуманітарній діяльності та заходах з розбудови миру, а й головними суб'єктами реагування. Визнання провідної ролі місцевих суб'єктів не скасовує обов'язків держав, на яких згідно з міжнародним правом покладається офіційна відповідальність за захист цивільного населення. Натомість вона відображає операційну реальність: у багатьох контекстах саме місцеві громади першими реагують на кризу й продовжують відігравати центральну роль у забезпеченні захисту.

Для NP провідна роль місцевих суб'єктів — це не просто риторична заява. Вона лежить в основі того, як NP розуміє власну роль. NP не прагне замінити, спрямовувати чи контролювати місцеві механізми реагування, а підтримує їх шляхом взаємодії між цивільними особами, спрямованої на зміцнення й посилення вже наявних місцевих спроможностей. Коли NP бачить, що її роль більше не приносить додаткової користі, крім тієї, яку місцеві суб'єкти та ініціативи здатні самостійно підтримувати, NP прагне повністю передати свою діяльність місцевим партнерам і завершити свою присутність, залишивши після себе зміцнений місцевий потенціал, а не залежність.

Саме з цього розуміння випливають [відповідальні партнерські відносини](#). На переконання NP відповідальне партнерство визначається не договірними домовленостями чи розподілом обов'язків, а тим, як на практиці розподіляються повноваження, ухвалюються рішення та оцінюються ризики. Вони надають пріоритет місцевому керівництву у визначенні потреб, можливостей та розробці заходів реагування, відходячи від моделей, які перекладають ризики на місцеві суб'єкти. Відповідальне партнерство покликане надати місцевим суб'єктам можливість ефективно керувати процесами, спираючись на корисний досвід та ресурси міжнародної системи допомоги й переосмислюючи їх, водночас позбавляючись зайвого бюрократичного тягаря та нерівноправних відносин.

На практиці це означає впровадження заходів фізичної, технічної, психосоціальної та операційної безпеки як невід'ємних складових партнерських угод, підкріплених чіткими механізмами підзвітності, що гарантують дотримання міжнародними учасниками цих зобов'язань на практиці. Відповідальне партнерство також передбачає постійну підтримку, а не суто операційну співпрацю, з урахуванням того, що місцеві суб'єкти продовжують нести ризики та відповідальність далеко за межами окремих проєктних циклів.

Отже, партнерство полягає не в тому, щоб відводити місцевим суб'єктам роль виконавців визначених ззовні програм, а в тому, щоб створити умови, за яких вони зберігають лідерство та самостійно визначають умови взаємодії з міжнародними системами. У цьому контексті обов'язок забезпечувати захист — це не абстрактне етичне прагнення, а комплекс конкретних заходів, що дозволяють реалізувати цю переорієнтацію на практиці. Таким чином, принцип обов'язок забезпечувати захист відображає свідомі зміни у структурі розподілу влади, ризиків та відповідальності в рамках гуманітарної діяльності — відхід від неявного перекладання ризиків на колективну відповідальність, що передбачає підзвітність.

ЩО СТАНОВИТЬ ОСНОВУ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА?

Україна: Як на практиці сформувалася модель обов'язку забезпечувати захист

Комплексний підхід NP до виконання обов'язку забезпечувати захист найбільш повно сформувався завдяки діяльності NP в Україні з 2022 року. У той час як міжнародні суб'єкти стикалися з труднощами у створенні або підтриманні присутності на передовій, місцеві НУО, волонтерські об'єднання та неформальні мережі стали основою гуманітарного реагування. Ці суб'єкти діяли в умовах підвищеного ризику, що характеризувалися обстрілами, мінами, ракетними ударами, а останнім часом — цілеспрямованими атаками з використанням саморобних бойових безпілотних літальних апаратів (ICUAV або дронів).

Перші оцінки виявили явний дисбаланс: місцеві команди реагування брали на себе надзвичайні операційні ризики, не маючи ні підготовки з надання першої допомоги, ні доступу до засобів індивідуального захисту (ЗІЗ), страхування, психосоціальної підтримки чи інших адаптивних засобів безпеки. Водночас багато міжнародних гуманітарних організацій були змушені залишити країну, а після повернення зіткнулися з обмеженнями, пов'язаними з протоколами безпеки, механізмами управління ризиками та адміністративними вимогами, що обмежувало їхню здатність працювати на передовій. Обговорення на інституційному рівні часто зосереджувалися на питаннях страхового покриття, юридичної відповідальності та порогів дотримання вимог — аспектах, які, хоч і є цілком обґрунтованими, за своєю суттю відрізнялися від тих міркувань, що стосуються питання життя та смерті, які щодня доводиться робити місцевим рятувальним службам.

На практиці це означало, що ризик розподілявся нерівномірно: місцеві рятувальники в реальному часі брали на себе небезпеку, часто не маючи належної підтримки, захисту чи розподілу відповідальності. Для багатьох ризик був не лише операційним, а й екзистенційним — вони діяли у своїх громадах, родинях та мікрорайонах, де близькість означала як більшу уразливість, так і більшу зацікавленість у результаті. Хоча міжнародні суб'єкти також стикалися з власними формами інституційного ризику, включно з юридичною відповідальністю та безпековими обмеженнями, які впливали на операційні рішення, характер і безпосередність цих ризиків були структурно іншими.

Замість того, щоб сприймати цю різницю в рівні ризику як неминучу, NP доклала зусиль, щоб переосмислити партнерство з огляду на спільну відповідальність. У відповідь на це, спільно з місцевими службами реагування, NP поступово розробила модель обов'язку забезпечувати захист, яка враховувала ризики з різних сторін, зокрема фізичну безпеку, психологічне благополуччя, операційну стійкість, а також

правові та етичні аспекти, інтегруючи ці заходи в саму структуру діяльності на передовій, а не розглядаючи їх як додаткові елементи.

Ця еволюція розпочалася з таких практичних заходів, як програми надання в користування засобів індивідуального захисту, навчання з надання першої допомоги з урахуванням конкретних умов та психологічної першої допомоги, а також страхування волонтерів. У міру зміни загроз було додано броньовані транспортні засоби та аналізатори частот для забезпечення ефективних заходів щодо протидії безпілотним літальним апаратам та захисту від них. Паралельно з цим організація NP запровадила та розширила програму психосоціальної підтримки в рамках свого підходу до беззбройного захисту цивільного населення (UCP), який згодом отримав офіційну назву «Програма взаємодопомоги» (PWP). Це змістило акцент з індивідуальних клінічних підходів на практики, що зміцнюють колективну стійкість, які базуються на принципі «рівний-рівному», благополуччя, що підтримується громадою та на подоланні стресу.

Згодом цей комплексний підхід змінив практику надання гуманітарної допомоги в Україні, продемонструвавши, що локалізація без забезпечення захисту є сумнівною, а то й неетичною, оскільки вона перекладає відповідальність за надання надзвичайної допомоги з міжнародних суб'єктів на місцевих без відповідних заходів захисту, які зазвичай супроводжують таку відповідальність.

У відповідь на це NP за підтримки Міністерства закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку Великої Британії та Швейцарського агентства з розвитку та співробітництва розробила та впровадила першу повністю інтегровану та операційну модель обов'язку забезпечувати захист для місцевих служб першого реагування, які працюють у зоні активного конфлікту в Україні. Ця модель об'єднує фізичний захист, цифрову безпеку, механізми страхування, засоби раннього попередження, правові гарантії та психосоціальний захист, заснований на взаємодопомозі за принципом «рівний-рівному», в єдину цілісну систему. **Наскільки нам відомо, подібні моделі в інших контекстах залишаються надзвичайно рідкісними, якщо взагалі існують.**

Маючи за плечима кілька років практичного досвіду, NP має всі можливості не тільки вдосконалити цей підхід, а й зробити його доступним та адаптованим для місцевих суб'єктів та партнерів, які працюють в інших умовах підвищеного ризику.

Основні складові програми NP з обов'язку забезпечувати захист

Комплексний підхід NP ґрунтується на розумінні ризиків та благополуччя на різних взаємопов'язаних рівнях одночасно на рівні окремих осіб, команд, організацій та громад. Дуже важливою є комплексна система захисту, яка поєднує багаторівневі заходи реагування з колективною, адаптованою до конкретних умов допомогою: така система має враховувати, що жодного окремого заходу недостатньо, а найефективніша підтримка — це та, що адаптована до конкретних умов, у яких працюють люди.

У такому розумінні обов'язок забезпечувати захист — це не фіксований контрольний перелік і не універсальний пакет заходів. Це відданість організації — обов'язок передбачати ризики, мінімізувати їх і розділяти з тими, хто забезпечує захист на передовій та здійснює гуманитарну діяльність. На практиці цей обов'язок має залишатися актуальним і гнучким, адаптуючись до змін обставин, появи нових загроз та більш явних потреб партнерів.

Отже, наведені нижче компоненти представлені у модульному форматі не як жорстка формула, а як гнучка основа, що допомагає зрозуміти, як обов'язок забезпечувати захист може застосовуватися в різних умовах. Не всі елементи будуть доречними в будь-якій ситуації, і жодну конфігурацію не слід розглядати як незмінну. Натомість ці взаємопов'язані складові можна підбирати, поєднувати та адаптувати до різних умов у міру зміни ситуації на місцях, забезпечуючи тим самим, щоб принцип обов'язку забезпечувати захист залишався гнучким, орієнтованим на людей, зумовленим контекстом та спирався на реальний життєвий досвід.

1. Фізичний захист та безпека¹

Фізичний захист та безпека є основою діяльності NP, зокрема в рамках обов'язку забезпечувати захист. Для місцевих та національних суб'єктів, які беруть участь у наданні першої допомоги в умовах насильства, ризик фізичної шкоди є постійною і неприйнятною реальністю. Це не повинно ставати нормою чи сприйматися як неминуча ціна роботи на передовій. Проте в багатьох випадках рятувальники, які працюють на передовій, не є випадковими жертвами насильства, а свідомо або з передбачуваною ймовірністю наражаються на небезпеку через свою близькість до спільнот, евакуаційних маршрутів та зон активних бойових дій.

¹ NP знижує ризик нецільового використання ресурсів, наданих для посилення захисту цивільного населення, зокрема засобів індивідуального захисту, аналізаторів частот та броньованих транспортних засобів, шляхом проведення комплексної перевірки перед передачею ресурсів, навчання з питань гуманітарних принципів та правильного використання, а також постійної взаємодії з партнерами. В Україні випадки зловживання були незначними.

Характер цього ризику також змінюється. В Україні, Судані та інших регіонах поширення бойових дій із застосуванням безпілотників, непрямого вогню та точкових ударів кардинально змінило динаміку загроз. Евакуаційні коридори стають довшими й небезпечнішими, напади — частішими й менш вибірковими, а суб'єкти, що перебувають на передовій, потребують розширеної операційної та технічної підтримки для безпечного переміщення. Отже, відповідальний підхід, заснований на принципі обов'язку забезпечувати захист, надає пріоритет заходам, які активно знижують як ймовірність, так і тяжкість отриманих травм, одночасно посилюючи попередній аналіз ризиків та обґрунтоване прийняття рішень в умовах, що швидко змінюються.

Засоби індивідуального захисту (ЗІЗ)

Доступ до відповідних засобів індивідуального захисту (ЗІЗ), що відповідають різним розмірам, є важливою складовою фізичної безпеки цивільних команд реагування, які працюють на передовій. Програма NP з надання ЗІЗ передбачає постачання бронежилетів (з регульованим розміром), передніх і задніх бронепластин, м'якої броні з захистом на 360° та захистом від ураження осколками шиї, тулуба та паху, бронешоломів, а також індивідуальних аптечок (IFAK) місцевим гуманітарним суб'єктам, що працюють у зонах підвищеного ризику. Ці засоби захисту призначені виключно для цивільних гуманітарних заходів і надаються безкоштовно на визначений операційний термін із можливістю продовження залежно від потреби та з дотриманням гуманітарних принципів і норм міжнародного гуманітарного права.

Підхід NP ґрунтується на розумінні того, що ЗІЗ мають бути доступними, зручними у використанні та адаптованими до реальних потреб тих, хто ними користується, зокрема жінок, рятувальників похилого віку та волонтерів, які працюють тривалий час у складних умовах. Завдяки організації постачання ЗІЗ за допомогою програм позик, а не безстрокового передання, обладнання можна гнучко розподіляти між командами та підрозділами, що працюють на передовій, у міру виникнення ризиків. Завдяки супровідному навчанню забезпечується правильне використання ЗІЗ та розуміння їх як одного з елементів загальної системи запобігання ризикам, що дозволяє зменшити ймовірність та тяжкість уражень не створюючи помилкового відчуття захищеності.

Аналізатори частоти

У багатьох конфліктних ситуаціях все ширше застосування дронів та інших технологій дистанційного стеження значно змінило динаміку ризиків для цивільного населення та співробітників служб швидкого реагування. Для місцевих та національних суб'єктів, які діють поблизу лінії фронту або переміщуються через спірні райони, присутність дронів може сигналізувати про підвищений ризик спостереження, цільового вилучення або неминучого нападу. У підході NP до обов'язку забезпечувати захист аналізатори частот застосовуються для підвищення ситуаційної обізнаності в середовищах, де існує загроза з повітря.

Аналізатори частот — це пристрої без функції випромінювання сигналу, які виявляють певну сигнальну активність, пов'язану з дронами поблизу, не передаючи сигналів, не створюючи перешкод і не демаскуючи користувача. Це дає змогу службам швидкого реагування та суб'єктам, що забезпечують захист населення, завчасно отримувати інформацію про можливу повітряну активність і допомагає приймати обґрунтовані рішення щодо переміщення, вибору часу та ризику ураження, зокрема рішення про призупинення діяльності, зміну маршрутів, пошук укриття або відхід.

Оренда частотних аналізаторів супроводжується індивідуальним навчанням щодо їхнього правильного використання, обмежень та інтеграції в загальні протоколи безпеки. Навчання зосереджується на аналізі попереджень, використанні інформації для прийняття заздалегідь узгоджених рішень та підвищенні обізнаності щодо ризиків, а не на заохоченні до подальшого перебування в зоні ризику. Інтегровані в ширші безпекові протоколи та механізми координації, аналізатори частот та відповідні навчальні програми посилюють індивідуальну та колективну спроможність оцінювати ризики й зменшувати шкоду, поки місцеві суб'єкти здійснюють діяльність, спрямовану на порятунок життя та збереження людської гідності.

Навчання партнерів з надання першої допомоги. Ізюм, Україна, березень 2023 року. © Крістіна Прейкшайте

Броньований транспорт

У зонах інтенсивних бойових дій безпечна мобільність часто є найважливішим захисним заходом, доступним для рятувальників, які працюють на передовій. Хоча засоби індивідуального захисту та системи раннього попередження дозволяють зменшити ризик ураження, броньовані транспортні засоби докорінно змінюють шанси на виживання в умовах обстрілів, мін, ракетних ударів, а також дедалі частіше стеження та атак з використанням безпілотників.

В Україні неодноразові випадки показали, що транспортні засоби без балістичного захисту можуть бути знищені ударами дронів або боєприпасами, що призводить до тяжких поранень або загибелі людей. Натомість броньований транспорт витримував удари вибухової хвилі та забезпечував безпечну евакуацію під обстрілом. Навіть коли аналізатори частот завчасно попереджають про повітряні загрози, рятувальники все одно повинні переміститися, відступити або знайти укриття. Натомість броньовані транспортні засоби суттєво підвищують шанси на виживання у разі потрапляння під обстріл.

NP надає підтримку місцевим волонтерським командам та рятувальникам, які працюють на передовій, у придбанні броньованих транспортних засобів за допомогою субгрантів, завдяки чому NP стала однією з перших міжнародних організацій, яка домоглася укладення та структурування таких угод щодо засобів евакуації, що перебувають у місцевій власності та спільно використовуються. Після придбання транспортні засоби стають власністю партнерської організації. Партнери несуть відповідальність за технічне обслуговування та дотримання вимог, а NP надає супровід та підтримку з метою формування потенціалу для сталого виконання цих відповідальностей.

У ситуаціях, коли доступ до броньованих транспортних засобів зазвичай мають лише міжнародні організації, ця модель робить безпечну мобільність доступною для тих, хто безпосередньо працює на передовій. Тому броньовані транспортні засоби розглядаються не як престижні символи чи об'єкти конвою, а як необхідна захисна інфраструктура, що дозволяє місцевим службам продовжувати рятувальні операції, суттєво знижуючи ризик для їхнього життя.

Навчання з реагування на надзвичайні ситуації

З огляду на високу ймовірність уражень у зонах конфлікту, навчання з надання першої допомоги з урахуванням конкретних умов, реагування на тяжкі травми, евакуації та інших заходів із реагування на надзвичайні ситуації є невід'ємною складовою фізичного захисту. NP пропонує широкий спектр навчальних програм, спрямованих на формування у рятувальників практичних навичок, які можна застосовувати в стресових ситуаціях, зокрема курси з надання першої медичної допомоги (FAT), курси з надання психологічної першої допомоги (PFAT), навчання з реагування на гострі

травматичні ситуації, евакуації, а також семінари з питань готовності до надзвичайних ситуацій. Тренінги розроблені з метою надання рятувальникам практичних навичок, які можна застосовувати в стресових ситуаціях, зокрема для надання допомоги собі, колегам та постраждалим цивільним особам. Регулярні тренінги з підвищення кваліфікації допомагають протидіяти звиканню до ризику, яке часто виникає в умовах тривалих криз, сприяючи дотриманню правил безпеки та підтримці операційної готовності протягом тривалого часу. Завдяки впровадженню цих механізмів у роботу місцевих команд програма обов'язку забезпечувати захист підвищує як безпеку рятувальників, так і загальний захисний потенціал громад.

У всіх трьох компонентах фізичного захисту (ЗІЗ, аналізатори частот та броньовані транспортні засоби) NP дотримується послідовного принципу: навчання передують наданню обладнання. Учасники проходять відповідне навчання перед тим, як отримати засоби захисту або обладнання, що гарантує їх безпечне та правильне використання з дотриманням відповідних вимог щодо управління ризиками. Наскільки це можливо, навчання проводиться з використанням тих матеріалів та обладнання, якими учасники будуть користуватися в подальшому, щоб навички формувалися саме з урахуванням наявних інструментів.

Цифрова безпека та захист

Захист дедалі частіше виходить за межі фізичного середовища. У багатьох випадках цифрове стеження, перехоплення даних, онлайн-переслідування та зловживання особистою чи операційною інформацією становлять значну загрозу для служб екстреної допомоги та громадських організацій, особливо там, де обмежується простір для громадянської діяльності або де гуманітарна та захисна діяльність піддається контролю чи криміналізації. Ці ризики є конкретними та різноплановими. Державні та недержавні суб'єкти можуть прослуховувати телефонні розмови, відстежувати місцезнаходження або стежити за активністю в соціальних мережах, а конфіскація пристроїв на блокпостах є поширеною загрозою, що становить особливу небезпеку. Цифрові загрози також не є однаковими. Наприклад, жінки часто стають об'єктом скоординованих переслідувань в Інтернеті, дискредитаційних кампаній або погроз сексуального характеру, спрямованих на підлив їхньої репутації та залякування від участі в гуманітарній діяльності, розвитку та розбудові миру.

Цілісний підхід до обов'язку забезпечувати захист передбачає підтримку цифрової безпеки поряд із фізичним захистом. Це передбачає проведення навчань з цифрової безпеки для підвищення цифрової компетентності та обізнаності щодо ризиків, щоб співробітники служб реагування розуміли, як повсякденні дії в цифровому просторі можуть створювати загрози, а також сприяти дотриманню основних правил безпеки в цифровому середовищі, таких як захищені комунікації, захист пристроїв, мінімізація обсягу даних та відповідальне використання конфіденційної інформації. Прості превентивні заходи можуть значно зменшити небезпеку. Наприклад, зберігати на пристроях лише найнеобхіднішу інформацію та використовувати безпечні технології завантаження даних, щоб видаляти конфіденційні дані перед заходом у зони підвищеного ризику. У деяких випадках NP також надає засоби зв'язку, SIM-картки та портативні зарядні пристрої там, де не передбачається надійне підключення до мережі та наявність надійного обладнання.

У залежності від обставин та за умови, що це доцільно з огляду на ситуацію, обов'язок забезпечувати захист може також передбачати доступ до набору засобів цифрової безпеки, що включає такі інструменти, як віртуальні приватні мережі (VPN) для шифрування інтернет-трафіку, платформи для шифрованого спілкування, менеджери паролів та безпечне хмарне

сховище для конфіденційної інформації. Цей підхід ґрунтується на ретельному аналізі місцевих реалій та враховує їхні особливості, оскільки багато рятувальників використовують застарілі смартфони, спільні пристрої або мають обмежений доступ до Інтернету; тому пріоритет надається методам, які ефективно працюють в умовах низької пропускної здатності мережі та з використанням звичайних пристроїв.

Зрештою, обов'язок забезпечувати захист поширюється й на заходи реагування на цифрові загрози. Сюди входять рекомендації для місцевих суб'єктів стосовно дій у разі компрометації облікових записів, зокрема щодо того, куди звертатися за технічною підтримкою, як розпочати процедуру відновлення облікового запису та як локалізувати витік даних, що є важливим і часто недооціненим елементом цифрового захисту.

2. Психосоціальний захист і взаємна підтримка за принципом «рівний – рівному»

Іншим аспектом фізичного захисту є психосоціальне благополуччя місцевих та національних суб'єктів, залучених до роботи служб першого реагування. Підхід обов'язку забезпечувати захист, орієнтований на людину, має охоплювати турботу про всебічне благополуччя кожної особи, а отже, охоплювати не лише фізичну, а й психічну, емоційну та соціальну сфери. Визнаючи взаємозв'язок цих аспектів та те, як вони проявляються, а також розуміючи, що для сталого виконання роботи службами першої допомоги надзвичайно важливо, щоб вони почувалися в більшій безпеці як фізично, так і в психосоціальному плані. Ці напрямки охоплюються наступними ініціативами:

Програма благополуччя та взаємної підтримки (PWP)

PWP визнає, що громади, які постраждали від конфлікту, часто вже покладаються на такі структури підтримки, як сімейні мережі, групи однолітків, віросповідання, лідерів громади та колективні методи подолання труднощів. Ця програма спеціально розроблена з метою розширення можливостей існуючих механізмів шляхом впровадження системних та доступних інструментів для подолання стресу, надання психосоціальної підтримки та взаємодопомоги, які можна включити в щоденну роботу служб захисту та служб швидкого реагування.

Замість того, щоб розглядати благополуччя як клінічне втручання або захід під керівництвом фахівців, програма PWP зосереджується на підходах «рівний — рівному» та перерозподілі завдань, які підходять для нефахівців і можуть адаптуватися до різних культурних та соціальних контекстів. Ці стратегії застосовуються та рекомендуються провідними міжнародними організаціями у сфері охорони здоров'я та психічного здоров'я не лише для покращення доступу до підтримки, а й для використання спільного досвіду, зміцнення довіри, зменшення стигматизації та ізоляції, а також для того, щоб громади були активно залучені й брали провідну роль в ініціативах, пов'язаних із власним благополуччям.

Учасники набувають практичних навичок у сфері психологічної першої допомоги, психоосвіти, управління стресом та соматичними симптомами, практик нейрорегуляції, а також науково обґрунтованих методів раннього втручання (зокрема, EMDR та сенсомоторної психотерапії, а також інших терапевтичних методів, рекомендованих для гуманітарних ситуацій), спрямованих на подолання гострого та нещодавно пережитого травматичного стресу. Підготовлені члени

групи отримали комплексний та систематичний навчальний супровід щодо проведення втручань низької інтенсивності (коротких та структурованих), зосереджуючись на практичних навичках лікування психічних розладів з легкими та помірними симптомами, а не на дослідженні минулих травматичних спогадів. Зрештою, ці методи спрямовані на те, щоб покращити вміння вислуховувати одне одного, вдосконалити існуючі способи подолання труднощів, підвищити ефективність спільного вирішення проблем та стійкість до стресів, а також зменшити наростання стресу та вигорання з часом, не витісняючи при цьому існуючі в громаді способи підтримки благополуччя.

Ключовою особливістю PWP є акцент на інтеграції, а не на створенні паралельних систем. Програма сприяє створенню груп рівних та спільнот, які діють у рамках і у співпраці з існуючими механізмами захисту громади, групами волонтерів та партнерськими організаціями. Це дозволяє інтегрувати психосоціальний захист та підтримку в існуючі структури та відносини, зміцнюючи довіру, доступність та безперервність. Таким чином, PWP зміцнює загальну систему захисту, забезпечуючи врахування питань психосоціального благополуччя в рамках поточної діяльності служб екстреної допомоги та заходів із захисту, що сприяє збереженню здатності окремих осіб та груп виконувати роботу, спрямовану на порятунок життів та захист гідності, у довгостроковій перспективі.

PWP спеціально розроблена для функціонування як всередині організації, так і поза її межами в рамках підходу NP до обов'язку забезпечувати захист. Внутрішньо компанія підтримує команди NP за допомогою регулярних тренінгів з подолання стресу та рефлексії, що проводяться за принципом взаємодопомоги, які допомагають зменшити накопичений стрес та підтримати працездатність команд, що працюють в умовах високого навантаження. Зовнішньо програма PWP дає змогу службам екстреної допомоги, зокрема групам із захисту громади, волонтерам та місцевим партнерам, поліпшити власне психосоціальне самопочуття, щоб вони могли й надалі виконувати роботу, спрямовану на порятунок життів та підтримку людської гідності. Водночас це дає учасникам практичні навички взаємодопомоги, що дозволяють їм надавати підтримку іншим членам своїх громад, розширюючи захисний ефект за межі окремих рятувальників та інтегруючи психосоціальну допомогу в заходи із захисту, що здійснюються на рівні громади, та діяльність перших рятувальників.

Центри координації та планування

Координаційні центри та гуманітарні хаби надають місцевим організаціям та командам NP можливість спільно аналізувати ризики, що виникають, обмінюватися інформацією та брати участь у розробці плану дій на випадок надзвичайних ситуацій. Важливо, що ці координаційні та планувальні обговорення, де це можливо, проводяться місцевими

Партнери та волонтери НР застосовують «техніку заземлення» засновану на методі EMDR під час емоційно напружених зустрічей. Херсон, Україна, лютий 2025 року. © [Д-р Софія Вечерок](#)

мовами, де це можливо, забезпечуючи доступність, інклюзивність та повну участь рятувальників на передовій. Вони сприяють прийняттю рішень на випередження, допомагають уникнути дублювання або небезпечних дій та зміцнюють колективну здатність адаптуватися до змін обставин. Впроваджуючи механізми координації та планування в рамках обов'язку забезпечення захисту, НР зміцнює культуру спільної відповідальності, навчання та взаємної підтримки, яка є основою сталих зусиль служб першої допомоги та заходів із захисту.

Робота цих хабів також безпосередньо пов'язана з PWP. Вони забезпечують фізичний простір, де надаються послуги із взаємодопомоги та де місцеві фахівці з психічного здоров'я можуть безпосередньо й регулярно спілкуватися з працівниками служб оперативного реагування в неформальній, неклінічній обстановці. Досвід України показав, що самі лише офіційні направлення до служб психосоціальної або психіатричної допомоги не забезпечували належного рівня охоплення населення. Однак, там, де служби швидкого реагування повторювали практики колег та неформальне спілкування з фахівцями з психічного здоров'я в рамках спільних координаційних просторів, стигма зменшилася, водночас довіра зросла, а залучення до більш структурованих служб психологічної підтримки значно зросло. Таким чином, модель «хабу» зменшує перешкоди для доступу, нормалізує взаємодію, підвищуючи рівень обізнаності та створюючи низку точок контакту, замість того щоб покладатися на разові перенаправлення.

3. Страхування, комплексна перевірка та правове убезпечення

Страхові та правові гарантії є надзвичайно важливим, хоча й часто недостатньо визнаним компонентом обов'язку забезпечувати безпеку для місцевих та національних суб'єктів, які беруть участь у наданні першої допомоги в умовах насильства. Хоча міжнародні співробітники, як правило, мають повне страхування та захищені відповідними правовими нормами, місцеві рятувальники часто працюють без аналогічних гарантій. Обов'язок забезпечувати захист має на меті зменшити цю прогалину в системі захисту, гарантуючи, що працівники, які працюють на передовій, не залишаться наодинці з наслідками травм, шкоди або юридичної відповідальності.

Страхове покриття

Надання страхування від нещасних випадків, травм і, де це можливо, страхування життя для волонтерів, команд захисту громад і місцевих партнерів, залучених до діяльності з високим рівнем ризику, є ключовим елементом цього підходу. Страхове покриття враховує той факт, що шкода може бути заподіяна попри вжиті запобіжні заходи, та забезпечує базовий рівень фінансового захисту та гідності для рятувальників та їхніх сімей у разі травмування або загибелі. Механізми страхування повинні розроблятися з урахуванням місцевих умов, зокрема доступності, зрозумілості умов страхування та адміністративної здійсненності для волонтерів та неформальних суб'єктів.

На практиці багато місцевих і громадських суб'єктів стикаються зі значними перешкодами для самостійного отримання страхування, зокрема через його вартість, вимоги щодо відповідності критеріям і складні адміністративні процедури. У межах свого підходу до обов'язку забезпечувати захист NP прагне знаходити та забезпечувати страхові рішення, які зменшують це навантаження для місцевих суб'єктів, а не перекладають на них адміністративну відповідальність. Досвід роботи в Україні показав, що без такого сприяння багато волонтерів не змогли б отримати доступ ні до страхування, ні до супутньої психологічної підтримки. Це передбачає вивчення адаптованих моделей страхового покриття та, за можливості, налагодження співпраці з донорами та страховими компаніями з метою покращення довгострокового доступу місцевих рятувальників до відповідного страхування.

Наскільки нам відомо, у світі майже немає аналогічних операційних моделей, за якими міжнародна організація систематично забезпечувала б страхування від нещасних випадків та страхування життя для незалежних місцевих волонтерів, які працюють у зонах підвищеного ризику.

Комплексна перевірка

Обов'язок забезпечувати захист також вимагає уваги до адміністративного навантаження та дотримання вимог, що покладаються на місцевих партнерів. Стандартизовані вимоги щодо проведення комплексної перевірки, звітності та дотримання нормативних вимог, які часто розробляються для великих міжнародних організацій, можуть створювати надмірне навантаження на менші організації, що працюють на передовій. Ці процеси забирають час та обмежені організаційні ресурси, які в іншому випадку були б спрямовані на роботу з порятунку життів, а в деяких випадках створюють перешкоди, що взагалі унеможливають доступ місцевих організацій до фінансування.

У межах свого підходу до обов'язку забезпечувати захист NP прагне мінімізувати ці ризики, надаючи партнерам консультації та супровід у процесі роботи з системами дотримання вимог донорів, а також допомагаючи їм виконувати вимоги щодо звітності без створення зайвого бюрократичного навантаження. Наприклад, в Україні NP надала підтримку місцевим партнерам, які беруть участь у процесах сертифікації, пов'язаних із джерелами благодійного та інституційного фінансування, сприяючи тому, щоб вимоги щодо дотримання нормативних вимог не стали перешкодою для забезпечення захисту волонтерів, які працюють на передовій. Визнаючи адміністративне перевантаження формою структурного ризику, принцип обов'язку забезпечувати захист виходить за межі фізичної та психосоціальної безпеки й охоплює також організаційну стійкість та рівний доступ до ресурсів.

Убезпечення та правова обізнаність

Правові та етичні гарантії є невід'ємною складовою обов'язку забезпечувати захист. Навчання з питань убезпечення, гуманітарних принципів та міжнародного гуманітарного права (МГП) сприяє зниженню ризику заподіяння шкоди постраждалому населенню. Для місцевих суб'єктів, що діють в умовах високої політизації чи посилених заходів безпеки, розуміння захисної функції гуманітарних принципів може мати вирішальне значення для збереження статусу цивільних осіб, легітимності та суспільної підтримки. Наприклад, в Україні багато місцевих рятувальників до початку повномасштабного вторгнення у 2022 році не займалися гуманітарною діяльністю. Отже, тренінги з гуманітарних принципів відіграють ключову роль у сприянні прийняттю більш безпечних рішень у складних ситуаціях, де перетинаються правові, етичні та операційні аспекти.

У рамках підходу до обов'язку забезпечувати захист NP допомагає партнерам налагоджувати контакти та, за необхідності, встановлювати партнерські відносини з організаціями, що надають спеціалізовану правову допомогу гуманітарним працівникам, зокрема з організаціями з надання правової допомоги, які мають досвід захисту громадських та гуманітарних суб'єктів. Це має вирішальне значення, оскільки місцеві рятувальники можуть зазнавати розслідувань, затримань, блокування активів або адміністративних санкцій. Забезпечуючи доступ до юридичних консультацій та представництва, NP допомагає знизити юридичні ризики та гарантує, що місцеві суб'єкти не залишаться наодинці зі складними та потенційно ворожими правовими обставинами.

4. Операційна стійкість

Операційна стійкість є важливим, хоча й часто недооціненим аспектом обов'язку забезпечувати захист. Для місцевих і національних суб'єктів, які тривалий час працюють у сфері реагування першої лінії, можливість безпечно та послідовно продовжувати свою діяльність залежить не лише від індивідуальних заходів захисту, а й від стабільності базової операційної підтримки. Якщо не приділяти уваги цим базовим практичним засадам, зусилля із захисту можуть стати епізодичними, небезпечними або нестійкими.

Забезпечення транспортом та паливом

Безпечний та надійний транспорт є невід'ємною складовою роботи оперативно-рятувальних служб, зокрема для забезпечення евакуації, супроводу, надання допомоги та доступу до постраждалих громад. У багатьох ситуаціях місцеві суб'єкти виконують ці функції, використовуючи власні автомобілі, неформальні транспортні домовленості або неоплачувану працю. Визнання транспортної та паливної підтримки як складової обов'язку забезпечувати захист є визнанням ризиків, пов'язаних із небезпечним пересуванням, несправністю транспорту та ситуативними переміщеннями в умовах небезпеки. Забезпечення паливом, підтримка технічного обслуговування транспорту та безпечне планування пересувань допомагають знизити ризики й водночас підвищують спроможність рятувальних служб ефективно виконувати свою роботу.

Технічне обслуговування та заміна обладнання

Обов'язок забезпечувати захист також охоплює увагу до всього циклу використання захисного та технічного обладнання. ЗІЗ, засоби раннього попередження, комунікаційні пристрої та інше обладнання, пов'язане з безпекою, з часом зношуються, особливо в складних умовах експлуатації. Тому планування технічного обслуговування, ремонту та заміни обладнання є необхідним для запобігання поступовому послабленню рівня захисту. Якщо розглядати забезпечення технікою як одноразову інвестицію, це може створити хибне відчуття безпеки та перекласти ризик на рятувальні служби у разі виходу обладнання з ладу або втрати його придатності до використання.

Адаптація обов'язку забезпечувати захист до різних контекстів

Хоча підхід NP до обов'язку забезпечувати захист найбільш чітко сформувався на досвіді роботи в умовах інтенсивного конфлікту, таких як ситуація в Україні, принципи, що лежать в основі цього комплексу заходів, можна застосовувати в найрізноманітніших операційних умовах. Комплексний характер цієї моделі в Україні не був випадковим — він став можливим завдяки постійній операційній роботі, цілеспрямованій правозахисній діяльності та стратегічній взаємодії з донорами, що забезпечило політичний, нормативний та фінансовий простір для інвестицій у захист місцевих рятувальників.

NP активно працювала над тим, щоб переконати міжнародних партнерів, донорів та координаційних суб'єктів у тому, що захист місцевих рятувальників — це не додаткова стаття бюджету, а структурна вимога відповідальної гуманітарної допомоги. Отримання початкового фінансування для окремих частин цього пакету заходів вимагало наполегливих зусиль, але з часом ключові особи, що приймають рішення, почали усвідомлювати необхідність такого підходу. Відтоді модель обов'язку забезпечувати захист в Україні фінансується провідними двосторонніми донорами і на сьогодні визнається правомірним і необхідним компонентом реагування на передовій, що свідчить про те, що комплексний захист місцевих суб'єктів є як практичним, так і фінансово прийнятним.

В інших контекстах умови для впровадження такого підходу можуть бути більш обмеженими. Водночас досвід України демонструє, що для інтегрованих заходів у межах обов'язку забезпечувати захист можливо сформувати як політичну, так і фінансову підтримку, і що такі інвестиції не послаблюють, а навпаки підсилюють операційну ефективність. Тому адаптація до різних умов вимагає не лише технічного узгодження з характером загроз та місцевими реаліями, а й активної взаємодії з головними особами, що приймають рішення, та донорами, щоб забезпечувати місцевим службам реагування доступ до тих самих необхідних засобів захисту в межах стандартної практики.

Демократична Республіка Конго (ДРК)

На сході ДРК через постійні цикли ескалації конфлікту та евакуації кардинально змінилося те, хто зазнає ризику. Під час кризи 2025 року більшість міжнародних суб'єктів покинули прифронтові райони саме в той момент, коли ризики для безпеки досягли найвищого рівня. Водночас місцеві НУО, громадські групи захисту та представники громадянського суспільства продовжували працювати на місцях, фактично беручи на себе підвищений ризик насильства без належного захисту та розподілу відповідальності.

З того часу під локалізацією часто розуміють передачу функцій на місця місцевим суб'єктам, тоді як повноваження щодо прийняття рішень та визначення рівнів ризику залишаються зосередженими в інших структурах. Це призвело до посилення асиметрії: від місцевих рятувальників очікують, що вони домовлятимуться про доступ, протистоятимуть тиску з боку збройних угруповань та де-факто влади, а також забезпечуватимуть свою присутність, не маючи при цьому тих інституційних запобіжних механізмів, якими користуються міжнародні організації.

Це зміщення ризику є цілком реальним. Місцевим партнерам не рекомендується вступати в офіційні стосунки з де-факто владою з міркувань безпеки, проте від них часто вимагають надати документи, підписані цими самими органами влади, щоб виконати вимоги донорів або міжнародних неурядових організацій. У конфліктних регіонах така формальність може стати інструментом стеження та примусу. Тому змістовний підхід до обов'язку забезпечувати захист потребує спільного аналізу ризиків і адаптації процедур дотримання вимог, а не відтворення систем, що лише посилюють уразливість.

Психосоціальне навантаження є надзвичайно великим, оскільки багато представників служб реагування самі є жертвами насильства або були вимушені покинути свої місця проживання, тоді як питання благополуччя практично не враховуються при розробці партнерських програм. Ризик цифрового характеру також є значним. В умовах, що характеризуються тотальним контролем та обмеженням доступу до інформації, місцеві суб'єкти вже давно виступають лише як джерела інформації, не отримуючи при цьому відповідних ресурсів для забезпечення цифрової безпеки. Операційні нерівності ще більше посилюють ризик — від обмежень на пересування до практично повної відсутності страхового покриття в «червоних зонах». Представники громад постійно підкреслюють, що підтримка не може обмежуватися лише фінансуванням. Серед пріоритетів — психосоціальна підтримка, розвиток потенціалу з надання першої допомоги, безпечний транспорт, навчання щодо взаємодії зі збройними угрупованнями та спільне планування дій у надзвичайних ситуаціях.

Ірак

З 2021 року організація NP співпрацює з місцевими структурами захисту на півночі Іраку, а нещодавно почала підтримувати ширшу співпрацю спільноти (що охоплює мережі громадянського суспільства, НУО, активістів, місцеві групи миротворців та неформальні об'єднання), яка діє на районному, мікрорайонному та національному рівнях; також починається співпраця на початковому етапі на півдні країни. Ці суб'єкти стикаються з багаторівневими та постійними ризиками: стеженням, залякуванням, правовим тиском, а також хронічним психосоціальним напруженням через постійну діяльність в умовах, що характеризуються політичною нестабільністю, безкарністю, а в деяких регіонах — тривалими наслідками конфлікту та вимушеного переселення. Цільове цифрове стеження, переслідування в Інтернеті та загроза репресій юридичного чи фізичного характеру є звичними аспектами роботи цієї спільноти.

Завдяки співпраці спільноти створюються синергічні ефекти та взаємопідсилюючі зусилля, які об'єднують різноманітний досвід УСР як горизонтально, так і вертикально, долаючи розбіжності.

Тому поширення обов'язку забезпечувати захист цієї спільноти є як практичним, так і принциповим заходом. Ті, хто активно захищає інших без застосування сили, бере участь у процесах прийняття рішень та працює над створенням середовища, яке перериває цикли насильства, самі повинні отримувати захист і підтримку.

Тому обов'язок забезпечувати захист в Іраку зосереджується на двох взаємопов'язаних пріоритетах. Основним недоліком є відсутність психосоціальної підтримки, що базується на взаємодопомозі, яка б спиралася на існуючі громадські мережі та налагоджені зв'язки НР для створення стійких механізмів взаємодопомоги, що допомагають членам спільноти подолати хронічний стрес, пережити травму та підтримувати одне одного протягом тривалого часу.

Другим недоліком є цифрова безпека. З огляду на повсюдний характер стеження, надзвичайно важливо інвестувати в розвиток цифрової грамотності, безпеку комунікацій та захисні цифрові практики. Важливо зазначити, що цифрові можливості — це не лише захисний захід. Це також може стати засобом для розширення психосоціальної взаємодопомоги за межі фізичних просторів. Досвід роботи з громадськими групами захисту показав, що коли їхні члени володіють як цифровими навичками, так і вмінням надавати взаємодопомогу, вони здатні надавати підтримку іншим на відстані, зокрема підтримувати зв'язок із жінками, які мають намір самоушкодження, та запобігати подальшій шкоді. Поєднання цифрового доступу та психосоціальної спроможності створює множинний ефект, розширюючи захисний вплив на співпрацю спільноти за межі її безпосереднього кола членів.

М'янма

У М'янмі тривалий конфлікт, тотальне стеження та роздробленість владних структур створили постійну та багаторівневу загрозу для рятувальників, які працюють на передовій. Міжнародний доступ до регіону залишається нестабільним, тоді як місцеві представники громадянського суспільства та мережі волонтерів продовжують працювати в умовах погіршення безпеки та страху перед репресіями, зокрема погрозами на адресу членів їхніх сімей. Арешти, переслідування, цифрове стеження і вимушене переміщення є частиною повсякденної реальності. Психосоціальне навантаження є надзвичайно великим: рятувальники змушені боротися з хронічним стресом, виснаженням та насильством, при цьому часто отримуючи лише обмежену системну підтримку.

Ці проблеми ускладнюються через операційні проблеми. Багато співробітників служб екстреної допомоги потребують підготовки з надання першої допомоги та реагування на травми не лише для того, щоб допомагати цивільному населенню, а й для того, щоб захистити себе та свої команди в нестабільних умовах. Цифрові ризики є невід'ємною частиною середовища, що характеризується контролем над інформацією та стеженням, причому працівники служб реагування іноді виступають у ролі каналів інформації, не маючи при цьому відповідних ресурсів для захисту комунікаційних засобів чи дотримання заходів цифрової безпеки.

Тому для реалізації ефективного підходу, заснованого на обов'язку забезпечувати захист, у М'янмі необхідні постійні інвестиції у благополуччя партнерів з метою подолання психосоціального навантаження, забезпечення можливостей надання першої допомоги та реагування на травматичні події для рятувальників на передовій, забезпечення цифровими технологіями та навчання з питань цифрової безпеки, а також, за можливості, створення платформ для координації, що працюють місцевими мовами та дають змогу як планувати операційні дії, так і забезпечувати психосоціальну підтримку. З огляду на обмеження щодо пересування, ці механізми координації можуть бути фізичними, цифровими або гібридними, але їхня функція залишається незмінною — створювати безпечнішу інфраструктуру для тих, хто несе відповідальність за роботу на передовій. У деяких випадках частина цієї допомоги передбачає безпечне переміщення, зокрема надання транспорту, житла, грошова допомога на потреби першої необхідності та супровід з метою безпечного переїзду.

Південний Судан

По всьому Південному Судану команди захисту громад (СРТ) стали на сьогодні основою забезпечення миру та безпеки на місцевому рівні. Протягом багатьох років організація NP співпрацювала з СРТ, сприяючи зміцненню їхнього потенціалу у сфері захисту, легітимності та операційної стійкості, допомагаючи їм поглиблювати та розширювати свою діяльність як надійних цивільних суб'єктів, що очолюють зусилля з попередження насильства, зміцнюють згуртованість громад та забезпечують захисну присутність у деяких із найбільш нестабільних регіонів країни. Ця довгострокова інвестиція допомогла СРТ стати одними з найбільш помітних, стабільних, доступних та ефективних суб'єктів у сфері захисту в багатьох регіонах Південного Судану.

Змінюється не центральна роль СРТ, а умови, в яких вони функціонують, та характер підтримки, необхідної для їхнього функціонування. В умовах загострення політичної напруженості та скорочення міжнародної присутності й уваги, очікується, що СРТ будуть виконувати захисні функції в дедалі більш нестабільних умовах, що відзначаються насильством, політичними маніпуляціями та обмеженою інституційною підтримкою. Хоча СРТ вже давно несуть відповідальність на передовій, вони виконують ці обов'язки за умов зменшення супроводу та скорочення організованої підтримки. Цей стрес не є абстрактним — він має операційний, психологічний та кумулятивний характер.

Психосоціальний тиск посилюється і часто залишається непомітним. Багато членів СРТ самі пережили насильство, переміщення та економічні труднощі, однак продовжують посередництво у вирішенні конфліктів, реагування на випадки порушення безпеки та зміцнення довіри всередині громад. Підтримка, якої потребують СРТ зараз, виходить за межі фізичного захисту. СРТ дедалі частіше наголошують на необхідності психологічного захисту, а також практичних ресурсів, які дають їм змогу працювати безпечно та стабільно. Отже, конструктивний підхід, що ґрунтується на обов'язку забезпечувати захист, має інтегрувати в роботу СРТ взаємну психосоціальну підтримку, методи регулювання стресом, навички, що враховують травматичний

досвід (таких як психологічна перша допомога), а також зміцнення механізмів подолання труднощів, що ґрунтуються на культурних традиціях. Розглядаючи психосоціальний захист і підтримку як невід'ємну складову роботи у сфері цивільного захисту, підхід до обов'язку забезпечувати захист посилює довгострокову стійкість і легітимність цієї діяльності.

Окрім психосоціальних заходів, СРТ потребують операційної інфраструктури, необхідної для забезпечення їхньої діяльності, — засобів зв'язку, підтримки безпечного пересування, пального, коштів на оплату телефонного зв'язку, базового сезонного спорядження та інших скромних, але вкрай необхідних ресурсів, які забезпечують стабільну участь волонтерів та безпечне реагування. Це не додаткові елементи, а практичні умови, які забезпечують безперебійне функціонування системи захисту громади.

Окрім діяльності, зосередженої на СРТ, NP впроваджує підхід обов'язку забезпечувати захист для правозахисників (HRDs) і журналістів у партнерстві з Мережею правозахисників Південного Судану (SSHRDN) та Спілкою журналістів Південного Судану (UJOSS). NP надає пряму соціальну допомогу та сприяє створенню механізмів взаємодопомоги для правозахисників та представників ЗМІ, які працюють в умовах постійної загрози. Ця робота має на меті покращити їхнє благополуччя, зміцнити практики колективної підтримки та надати їм можливість продовжувати документувати, висвітлювати події та відстоювати свої права навіть у складних умовах. Спираючись на вже створену основу, зараз є можливості для поглиблення та розширення цієї роботи у напрямку створення більш структурованої системи психосоціального захисту, зміцнення мереж взаємодопомоги та запровадження чіткіших механізмів перенаправлення. У середовищі, де громадянський простір звужується, а рівень ризиків зростає, поширення підходу обов'язку забезпечувати захист на правозахисників і журналістів є невід'ємною складовою забезпечення підзвітності та ненасильницьких громадянських дій.

NP також адаптує свою модель взаємодії. Завдяки своїй Команді адаптивного реагування NP переходить до більш гнучкого та економічно ефективного підходу, який ставить на перше місце захист та відповідальне партнерство, водночас надаючи оперативну підтримку, наставництво та сприяючи зміцненню стійкості відповідно до запитів СРТ і мінливих умов ризику. Ця модель бере до уваги, що зрілі мережі СРТ потребують менш помітного, але водночас оперативного супроводу та системної підтримки, а також стратегічних інвестицій у їхню здатність до самодостатності та самостійної діяльності.

Судан

Поширене насильство, умови облоги та жорсткі обмеження на в'їзд міжнародних організацій означають, що місцеві громадські суб'єкти в Судані часто є єдиними, хто може надати допомогу постраждалому населенню. У той час як міжнародні організації покидають країну або працюють дистанційно, комітети місцевих громад, мережі волонтерів та місцеві групи із захисту продовжують діяти на передовій в умовах обстрілів, конфліктів між збройними угрупованнями та різких територіальних змін.

Наслідки є як безпосередніми, так і довгостроковими. Місцеві служби реагування діють в умовах активних бойових дій, домовляються про доступ з різними збройними угрупованнями та організовують евакуацію з районів, які в облозі або відрізані, водночас долаючи проблеми з нестачею палива, перебоями у зв'язку та цілеспрямованим залякуванням. Багато з них самі є внутрішньо переміщеними особами або безпосередньо постраждали від насильства, що стирає межу між «рятувальником» і «постраждалою людиною».

Отже, у цьому контексті підхід обов'язку забезпечувати захист має передбачати насамперед взаємну психосоціальну підтримку та механізми регулювання стресу; доступ до навчання з надання першої допомоги та психологічної першої допомоги, щоб рятувальники могли захищати як цивільне населення, так і себе; а також підвищення обізнаності (зокрема щодо безпеки у зв'язку з безпілотниками) і посилення заходів фізичного захисту, та обізнаності в умовах, де існує загроза з боку безпілотників.

Операційна нерівність ще більше посилює ризик. Без пального, засобів зв'язку та безпечного транспорту заходи з обов'язку забезпечувати захист перетворюються на небезпечні для життя операції. Отже, підхід, що ґрунтується на обов'язку забезпечувати захист, у Судані передбачає надання та підтримку критично важливих ресурсів для операційної діяльності, зокрема палива, засобів зв'язку та транспорту, з метою створення безпечних умов для роботи та місцевих партнерів із захисту.

Сирія

Понад десятирічний конфлікт призвів до глибокої дезінтеграції громадянського суспільства в Сирії, яке функціонує в умовах багаторівневої травми, зруйнованих інституційних структур та нестабільного політичного середовища. Після падіння уряду Асада наприкінці 2024 року місцеві організації опинилися в кардинально змінених, але не менш складних умовах, де перехід від активного конфлікту до невизначеної стабілізації несе в собі свої особливі ризики. Давні конфлікти між громадами, збройними угрупованнями та географічними регіонами, які роками перебували під контролем воюючих сторін, зараз призводять до зіткнень у зонах вимушеного відновлення відносин.

На відміну від безпосередніх фізичних ризиків, пов'язаних із активними діями на передовій, головне навантаження в цьому контексті є психосоціальним, міжособистісним та структурним. Місцеві лідери та організації громадянського суспільства розповідають, що відновлення діалогу по всій країні, зокрема взаємодія з громадами та суб'єктами, які тривалий час вважалися супротивниками, створює значне напруження та є основною перешкодою для формування союзів, налагодження довіри між різними сторонами та ефективного впровадження колективних заходів.

Отже, підхід, заснований на принципі обов'язку забезпечувати захист у Сирії насамперед мав би надавати пріоритет безпосередньому забезпеченню благополуччя та сприяння механізмам взаємодопомоги між людьми — не лише для підтримання благополуччя окремих осіб, а й для сприяння відновленню єдності громадянського суспільства в країні, яка проходить процес реінтеграції після тривалого протистояння.

По-друге, питання цифрової безпеки є важливим і набуває дедалі більшого значення. Інфраструктура стеження, уразливі комунікаційні мережі та ризики, пов'язані з контролем з боку нових органів влади за діяльністю громадських активістів, вимагають інвестицій у цифрову безпеку, захищені засоби зв'язку та цифрову грамотність. По-третє, багато координаційних механізмів уже створено і очолюють їх місцеві суб'єкти, а роль NP полягатиме в тому, щоб підтримувати та зміцнювати їх, а не дублювати. У випадках, коли залишаються прогалини, ще не створено відповідних структур або існуючі механізми вважаються обмеженими чи залежними від певних суб'єктів, NP прагнути сприяти створенню партнерських структур, які будуть нейтральними та користуватимуться довірою на місцевому рівні. У сукупності ці три елементи допоможуть місцевим суб'єктам підтримувати складну, тривалу та надзвичайно важливу роботу з відновлення у регіонах, де протягом тривалого часу існували жорсткі протистояння, і тим самим сприятимуть припиненню циклів насильства.

Сполучені Штати Америки

Ще одна сфера застосування пакету «Обов'язок забезпечувати захист» з'являється у Сполучених Штатах, де NP надає підтримку організаторам громадських рухів, зокрема правозахисникам, місцевим організаціям та організаціям взаємодопомоги, а також громадським активістам, які беруть участь у ненасильницьких заходах із протидії насильству та реагування на нього, від якого непропорційно сильно страждають уразливі групи населення, зокрема іммігранти, афроамериканці, корінні народи та люди інших рас.

Роль NP полягає у зміцненні координації, розширенні мереж та сприянні створенню коаліцій, щоб забезпечити стабільність колективних дій у довгостроковій перспективі. Багато громадських діячів працюють в умовах постійного тиску, стеження, ворожості з боку суспільства, а іноді й насильницьких сутичок. Наші місцеві партнери повідомляють про зростання напруженості в юридичних службах, релігійних закладах, пунктах роздачі їжі та під час масових акцій. Ця динаміка сприяє зростанню рівня психологічної травми, стресу та вигорання, що може підірвати благополуччя окремих осіб та послабити колективну стійкість. У цих складних умовах громадська діяльність, взаємодопомога та захист прав продовжуються, а потреба в них лише зростає. Без цілеспрямованих механізмів підтримки таке навантаження підвищує ризик втрати зацікавленості, роздроблення або відходу від ненасильницьких підходів.

Згідно з принципом обов'язку забезпечувати захист, NP ставить на перше місце благополуччя та стійкість громадських організаторів, активістів та тих, хто їх підтримує, як необхідну передумову для безперервної ненасильницької діяльності. Це передбачає впровадження механізмів підтримки благополуччя, заснованих на взаємодопомозі, методів управління стресом та підходів, орієнтованих на колективну турботу, у діяльність з організації та формування спільнот. Впроваджуючи механізми психосоціального захисту в інфраструктуру громадського руху, ми прагнемо допомогти активістам зберегти спроможність до тривалої діяльності, залишатись відданими принципам ненасильства та підтримувати одне одного в довгостроковій перспективі.